

Belgische zinkfabriek loost dagelijks duizenden kilo's chloride: zoete Dommel soms zout door vervuiling

Lucas van Houtert

De loospijp van Nyrstar. Via de smalle Eindergatloop belandt het vervuilde afvalwater een paar kilometer verderop in de Dommel. © ED

© ED

EINDHOVEN - De Dommel is door lozingen zo vervuild met chloriden, dat het water afgelopen jaren soms zout smaakte en onder de definitie 'brak' viel. De oorzaak ligt bij de zinkfabriek van Nyrstar in Pelt, net over de Belgische grens. Die loost duizenden kilo's chloriden en sulfaten per dag.

Als je niet beter wist, zou je zomaar een lyrisch stukje kunnen schrijven over de Eindergatloop die daar zo vredig door het bos stroomt. Maar wie voorzichtig afdaalt, een bekertje vult met het heldere water en proeft... Oef. Het smaakt weeïg en onmiskenbaar chemisch. Niet wat je verwacht van een beek in de Kempen.

De oorzaak ligt even stroomopwaarts, bij de grote grijze gebouwen en silo's van zinkfabriek Nyrstar. Daar, op een paar kilometer van de Nederlandse grens, krijgt de Eindergatloop vanuit een pijp een injectie met zwaar verontreinigd afvalwater. Zet Nyrstar de kranen vol open, dan mag het volgens de vergunning 300 kubieke meter per uur lozen.

Schoon?

Proeven is geen wetenschap, natuurlijk. Maar de dagelijkse metingen die het Nederlandse waterschap De Dommel net over de grens verricht, geven op de milligram nauwkeurig aan wat er in het water zit. Nikkel, zink, cadmium, het zure ammonium, chloride, sulfaten. Om met het goede nieuws te beginnen: de vervuiling met zware metalen is op geen stukken meer zo erg als aan het begin van de eeuw. Dankzij bodemsaneringen, slibvangers en vooral minder vervuilende productiemethodes bij de zinkfabriek.

Maar schoon? Er zal nog heel wat water door de Dommel stromen voordat het riviertje schoon te noemen is. Vooral op het stuk tussen de Belgische grens en Eindhoven. Deels komt dat door grondwater dat uit het zwaar vervuilde fabrieksterrein de beek in sijpelt, ondanks alle pompen waarmee Nyrstar een permanente sanering uitvoert. Maar vooral komt het door de chloride en sulfaten die Nyrstar als afval in de beek loost. Dat gaat niet om kleine hoeveelheden. Volgens de vergunning mag het bedrijf dagelijks gemiddeld 14.000 kilo chloride en 8300 kilo sulfaat lozen.

Voor het hoe en waarom van de lozingen kunnen we helaas niet terecht bij het bedrijf zelf. Dat wil geen toelichting geven, het gaat in een mail nauwelijks in op gestelde vragen, maar sluit toch af met: ‘Wij vertrouwen erop je hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.’ Gelukkig was Nyrstar in augustus 2020 een stuk communicatiever, toen het een persbericht verspreidde over een nieuwe verwerker voor zinkoxides.

Zonder pardon in de beek

Zinkoxides komen als afval vrij bij de productie van staal. Nyrstar verzamelt het en maakt er in Pelt opnieuw hoogwaardig zink van. Een mooie manier van recycling, zou je zeggen. Maar wel één die zelf op zijn beurt weer afvalstoffen produceert. Die worden niet ingezameld en opnieuw verwerkt. Ze verdwijnen zonder pardon in de Eindergatloop, die ligt ingeklemd tussen het kanaal en de fabriek.

Overtreedt Nyrstar de regels? Nee, moet Eddy Conjaerts toegeven. De Vlaming is vrijwilliger bij Natuurpunt Pelt en heeft zich vastgebeten in de lozingen. „Ze hebben een vergunning voor het lozen van bepaalde hoeveelheden en dat hebben ze slim gedaan. Wat ze overtreden zijn de milieukwaliteitsnormen, maar dáár worden ze niet op beoordeeld.”

Waar dat toe leidt, is volgens hem duidelijk zichtbaar in de Dommel: „Vroeger moesten de waterplanten af en toe weggehaald worden, zoveel waren het er. Maar afgelopen jaren is hun aantal na de samenkomst met de Eindergatloop enorm achteruitgegaan. Er zijn minder vissen en er zijn veel minder soorten fauna dan je in zo’n beek mag verwachten.”

Dat laatste wordt ook geconstateerd in de rapportage die waterschap De Dommel in september maakte. Daarin krijgt de bovenstroomse Dommel voor alle categorieën flora en fauna het predicaat ‘matig’. Voor vissen, zichtbare en onzichtbare kleine diertjes en alle planten.

Conjaerts kan er niet over uit dat een bedrijf anno 2023 nog zoveel schadelijke stoffen in een beek mag lozen, keurig met vergunning. Hij is kritisch op zijn eigen club, die bij de vergunningverlening twee jaar geleden slecht voorbereid was en daardoor weinig gedaan kreeg. Maar ronduit verbaasd is hij over de inbreng vanuit Nederland, nota bene het land waar het vervuilde water al een kilometer of 5 na de Eindergatloop de grens over komt.

Ik heb daar het waterschap nog niet op de tafel zien roffelen

Eddy Conjaerts, Natuurpunt Pelt

Waterschap De Dommel maakte geen gebruik van de mogelijkheid om een advies geven, toen de Belgische provincie Limburg een vergunning ging verlenen, zegt Conjaerts. „Dat vonden we heel raar, want meestal zijn jullie strenger.”

Ook nu hoort hij nauwelijks kritische geluiden uit Nederland komen. Óók niet bij de jaarlijkse bijeenkomst van de ‘opvolgingscommissie’, waar Nyrstar verplicht met betrokken organisaties om tafel moet. „Ik heb daar het waterschap nog niet op de tafel zien roffelen. Ik denk echt dat ze op dit dossier hun verantwoordelijkheid tegenover Nyrstar moeten oppakken.”

Dat er geen advies gegeven werd, ligt iets genuanceerder. Want in een eerder stadium van de vergunningverlening wás al advies uitgebracht, verdedigt het waterschap zich. Niettemin zorgen de opmerkingen van Conjaerts 50 kilometer stroomafwaarts van de Dommel voor ongemak bij waterschapbestuurder Mado Ruijs. In het verleden is het waterschap tot aan de hoogste rechter gegaan, om daar bakzeil te halen. De Nederlanders werden door de rechter niet gezien als rechthebbende. Sindsdien zoekt het waterschap de informele weg.

Twee keer onvoldoende

Of dat de goede strategie is? Ruijs windt er geen doekjes om. Samen met de drie andere Brabantse waterschappen vroeg de Dommel aan de Utrechtse universiteit om een beoordeling van het eigen handelen. Doen de waterschappen zelf genoeg en spreken ze andere overheden genoeg aan, was de vraag waarop twee weken later een antwoord kwam. „Het is in alle twee de gevallen onvoldoende”, zegt Ruijs.

Het waterschap komt daarom met ‘stelligere adviezen’ en wil dat de waterkwaliteit niet alleen voldoet aan de Belgische normen, maar ook aan de strengere Nederlandse. Want op de vraag of het veel is, de 14.000 kilo chloride en 8300 kilo sulfaten die Nyrstar mag lozen, komt de meegekomen beleidsmedewerker met een helder antwoord. „Gruwelijk veel”, klinkt het. „Ik sloeg er steil van achterover toen ik het las. Maar toen was de vergunning al gegeven...”

Reden tot optimisme

Gaat het er ooit van komen, een schone Dommel? Hoe moeizaam de geschiedenis ook is, er is reden tot optimisme. Want in 2025 moet Nyrstar een allesomvattende, nieuwe vergunning aanvragen. En vanaf 2027 zijn alle EU-lidstaten verplicht om te voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water, die voorschrijft dat alle waterbeheerders voldoen aan hun eigen doelstellingen. Waar Waterschap De Dommel – en ze is de enige niet – het nu nog ‘onzeker’ noemt of die doelen gehaald worden, is de vraag straks of je daar in Europa mee wegkomt.

Bij Natuurpunt Pelt staan ze al op scherp. „Indien nodig gaan wij juridisch afdwingen dat Nyrstar zich aan de norm houdt”, zegt Conjaerts. Hij weet zich gesterkt door het feit dat de Dommel bij de grens ook door extra beschermd Habitat-gebied loopt. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat het bedrijf zijn installatie verhuist richting Noordzeekust of Schelde, zegt hij. Daar kunnen ze de chloride rechtstreeks in de toch al zoute zee lozen.

Waterschapbestuurder Ruijs blijft waarde hechten aan het overleg. Toetsen en monitoren gaat ze zeker doen als het nodig is. Maar ze benadrukt toch vooral: „Wij gaan samen met het bedrijf en andere betrokkenen op zoek naar hoe het beter kan.”